

دانشگاه اصفهان

گفتگو با دکتر محمد علی جعفریان مدیر و موسس موزه تاریخ طبیعی اصفهان

CONVERSATION BY PHD
MOHAMAD ALI JAFARIAN CHIEF
OF THE NATURAL HISTORY
MUSEUM OF ISFAHAN

By: Mohammad yonesi

محمد یونسی

دانشجوی دوره کارشناسی رشته موزه داری،
دانشکده مرمت، دانشگاه هنر اصفهان.

زندگی نامه ی مختصر دکتر جعفریان:

دکتر محمد علی جعفریان در سال ۱۳۱۳ ه.ش در محمدیه نایین، در خانواده ای کشاورز متولد شدند. از سن ۵ سالگی به مدت دو سال به مکتب « ملا میر تقی » رفته و خط و قرآن آموختند. سپس به دبستان محمدیه که تازه افتتاح شده بود، وارد شده و تحصیلات ابتدایی را تا کلاس چهارم در آنجا سپری کردند. سپس به همراه عمویشان به شیراز رفته و در دبستان حافظ شیراز دوران ابتدایی را به پایان رساندند. بعد از آن به محمدیه بازگشته و برای ادامه تحصیلات در دوره ی راهنمایی رهسپار مدرسه ای در نایین شدند. ایشان همچنین سال-های دبیرستان را نیز در نایین گذرانده و سپس در کنکور دانش سرای کشاورزی دانشگاه شیراز شرکت کرده و رتبه اول این آزمون در استان فارس را کسب کردند. به پاس این تلاش به ایشان اجازه داده شد که در رشته علوم طبیعی نیز دیپلم گرفته و در کنکور دانشکده ی علوم دانشگاه تهران شرکت نمایند. ایشان در ابتدا رشته علوم طبیعی و شیمی را به طور هم زمان می خواندند، ولی از آنجا که بعد از مدتی این دو رشته از هم تفکیک شدند، ایشان رشته علوم طبیعی را که شامل زمین شناسی و زیست شناسی می شد، برگزیده و پس از پایان تحصیلات کارشناسی به مدت ۶ سال در مدارس اصفهان و نجف آباد تدریس نمودند. ایشان بعد از پایه گذاری

رشته های زیست-شناسی و زمین شناسی در دانشگاه اصفهان شخصا به تدریس تمام دروس رشته زیست-شناسی در آن دانشگاه پرداختند. بعد از مدتی با تلاش ایشان، کادر آموزشی این رشته ها تکمیل شد و ایشان جهت ادامه تحصیلات با هزینه شخصی به فرانسه رفته و موفق به دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته زمین شناسی با گرایش مجموعه های رسوبی و دکترا در رشته دیرینه شناسی از دانشگاه لیون شدند. بعد از آن به ایران بازگشتند و در دانشگاه اصفهان مشغول به تدریس

شدند .

از افتخارات علمی ایشان، می توان به: کسب « عنوان استاد نمونه ی کشوری »، تألیف بیش از ۷۵ عنوان مقاله به زبان های انگلیسی و فرانسوی، ارائه ۱۶ طرح پژوهشی در مورد آب و منابع طبیعی، ارائه طرح مناطق آزاد قشم و کیش، سمت استاد راهنمایی ۷۲ رساله در مقطع کارشناسی ارشد و دکترا، تألیف کتب متعدد در زمینه های مختلف علوم طبیعی و در نهایت تاسیس موزه تاریخ طبیعی اصفهان با هزینه شخصی، اشاره نمود. وی عضو هیئت علمی دانشکده ی علوم دانشگاه اصفهان با مرتبه ی علمی استاد تمام بوده و در سال ۱۳۸۲ بازنشسته شده است.

نشریه دانش مرمت و میراث فرهنگی بر آن شد تا با این استاد و پیشکسوت گرانمایه، گفتگویی داشته باشد که متن آن به شرح زیر است *

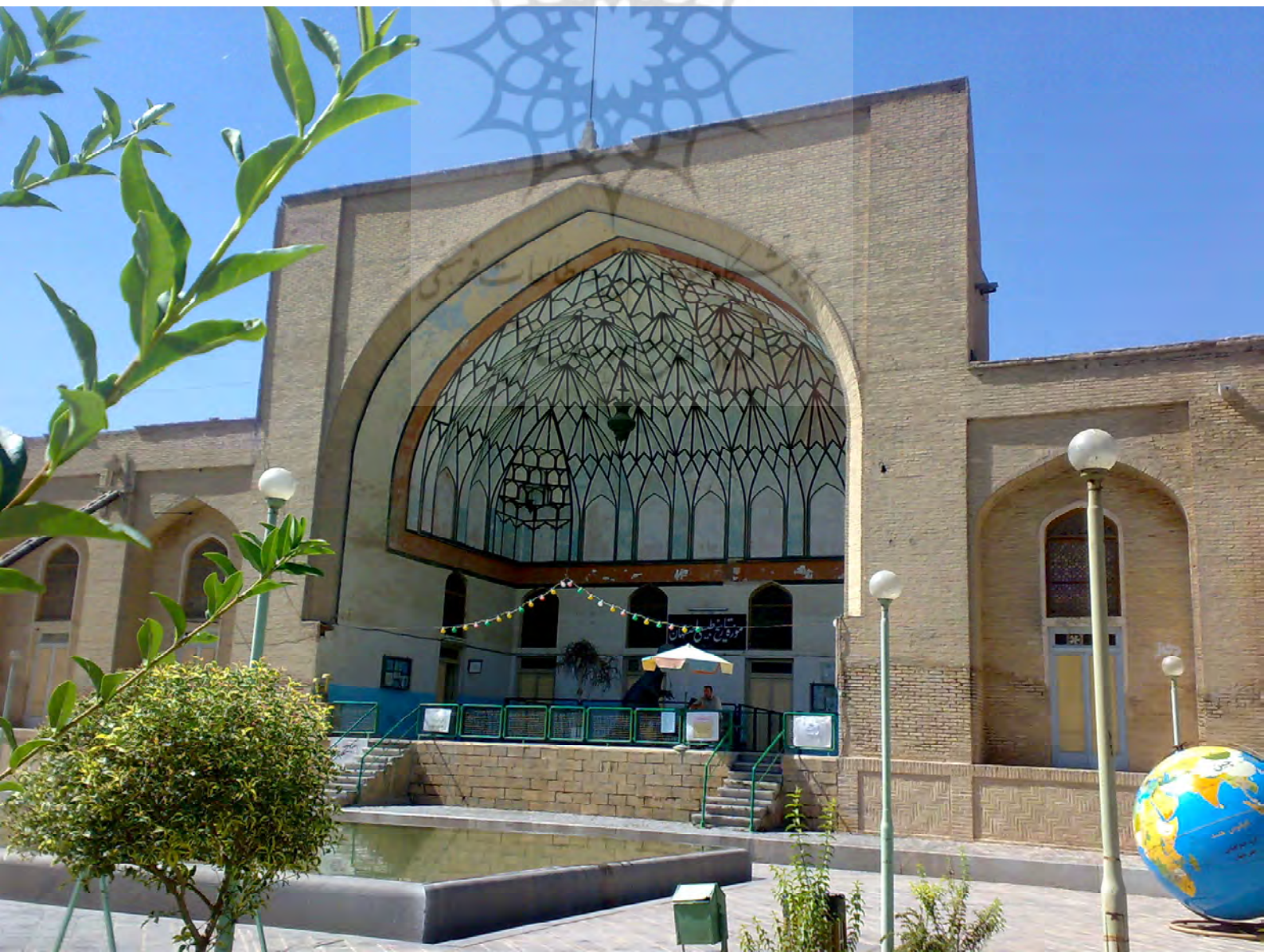
تا به حال کتب متعددی از شما چاپ شده، شکی نیست که همه کتاب های شما در سطح خود ارزشمند است؛ اما به نظر خودتان جالب-ترین کتاب هایتان کدامند؟

چون رشته تخصصی من دیرینه شناسی است،

کتاب های مربوط به زمین شناسی تاریخی و دیرینه شناسی بی مهرگان به علت تخصص بیشتر جالب ترند و دیگر کتاب هایم در زمینه های ایکنولوژی، موزه شناسی، تاکسیدرمی ، موزه-های تاریخ طبیعی نیز در سطح خوبی هستند.

وارد بحث مربوط به موزه تاریخ طبیعی می شویم و اینکه تمام آثار موزه متعلق به خود شماست: استاد توضیح می دهید این آثار را چگونه بدست آوردید؟

وقتی در دانش سرای کشاورزی شیراز تحصیل می کردم، در فیلمی مجازی موزه تاریخ طبیعی لندن را به ما نشان دادند و این فیلم توجه من را به موزه تاریخ طبیعی جلب کرد و از همان زمان تصمیم به ایجاد موزه تاریخ طبیعی گرفتم و مدتی که برای تحصیل در درجه دکترا به لیون رفته بودم، در موزه تاریخ طبیعی لیون شروع به کار کردم تا هم روش موزه داری را یاد بگیرم و هم روش تاکسیدرمی را و از درآمدی که کسب می کردم اشیایی را خریداری می کردم و همچنین در بازدیدهایی که از موزه های مختلف و سفرهایی که به سواحل دریای مدیترانه، مانس و بالتیک و دیگر کشورها داشتم،

شده و پرندگان بود و دومین موزه تاریخ طبیعی به شکل وسیع تر که بیشتر شامل حیوانات، پرندگان تاکسیدرمی شده و گیاهان بود، در دانشکده کشاورزی و علوم کرج افتتاح شد و سومین مکانی که سعی شد استانداردهای موزه تاریخ طبیعی در آن رعایت شود موزه تاریخ طبیعی اصفهان بود که شامل نخستین سنگ ها از کانادا و آفریقا یا جدیدترین سنگ های آتشفشانی و قدیمی ترین سنگواره های گیاهی و جانوری، پرندگان، خزندگان و اکثر گونه های حیوانی، گیاهی و دریچه ای به عنوان جامعه شناسی و انسان شناسی در این مجموعه به کار رفته است و موزه تاریخ طبیعی اصفهان در سومین جایگاه و کامل تر از دو موزه قبل شکل گرفته است.

روش های آماده سازی گونه های مختلف موجودات زنده مانند پروانه، ماهی، عقرب، ببر و خرس برای نمایش چگونه است؟
گونه هایی مانند عقرب، کرم، مار و خزندگان کوچک را در محلول های الکلی می اندازند و موجوداتی مانند پروانه، ملخ و سوسک و برخی از حشرات را در محفظه های شیشه ای کاملاً بسته محتوی حشره کش های مخصوص یا گاز سمی مناسب برای نمایش آماده می سازند و روی صفحه مخصوص به نام «اتالوار» آن ها را با نوارهای کاغذی حالت می دهند و سپس سنجاق های مخصوص ضد زنگ به کمر آنها متصل می کنند و در داخل قاب نمایش می دهند. برای ماهیان و بعضی آبزیان دو روش وجود دارد: روش اول اینکه آنها را در محلول های فرمالین قرار می دهند و روش دوم تاکسیدرمی می باشد که در این روش تمام گوشت درون پوست را خارج می کنند و سپس به جای آن از فایبرگلاس یا پوپه به همراه مواد ضد عفونی-کننده استفاده می کنند و به شکل اولیه حالت می دهند. حیواناتی مانند ببر، خرس، سگ، شیر و خزندگان بزرگ هم به روش تاکسیدرمی انجام می شود ولی در این نوع روش تاکسیدرمی، پوست را هم دباغی می کنند و آن را از فایبر گلاس یا پوپه پر می کنند.

مستندنگاری اشیای موزه تاریخ طبیعی به چه صورت انجام می گیرد؟
اطلاعات کامل اشیا از زمان پیدایش و شکار هر کدام به طور مجزا ثبت می شود و هر شی یک شناسنامه و هویت در مورد زمان پیدایش، اکولوژی منطقه پیدایش، سن و سال و نحوه شکار و نوع تحقیقات انجام گرفته دارد.

آثار و اشیایی را خریداری و جمع آوری می کردم. از بازدیدهایی که از مجموعه های تاریخ طبیعی داشتم یک گزارش مصور تهیه کردم و به شکل یک کتابچه در پنج نسخه به شهرداری های پنج نقطه آموزش و پرورش دادم و اعلام کردم محلی برای نمایش آثار می خواهم و در طی این درخواست شهردار وقت اصفهان آقای ملک مدنی مرا دعوت کرد و قرارداد تشکیل موزه تاریخ طبیعی اصفهان با مساعدت شهرداری بسته شد و مکان فعلی موزه را به صورت اجاره ای به ما تحویل دادند و آثاری که در طی سالیان متمادی جمع آوری کرده بودم در این مجموعه به نمایش گذاشتم و در حال حاضر تمام سالن های نمایش موزه پر از این آثار هستند و مواردی را که خریداری می کنیم به علت کمبود فضای نمایش به انبار می فرستیم.

تاریخ افتتاح موزه تاریخ طبیعی چه زمانی بوده و آیا بنای موزه از استحکام لازم برخوردار است؟

تاریخ افتتاح موزه به سال ۱۳۶۷ هجری شمسی و با حضور حجه الاسلام خاتمی ریاست اداره ارشاد اسلامی برمی گردد و در واقع مکان موزه، تالار

تیموری بوده است و دیوارهای آن در حدود ۶ متر ضخامت دارد و علیرغم ظاهر فرسوده از استحکام بالایی برخوردار است.

تاریخچه موزه تاریخ طبیعی در ایران از کجا شروع شد و جایگاه موزه تاریخ طبیعی اصفهان را چگونه ارزیابی می کنید؟

اولین موزه تاریخ طبیعی در ایران در خیابان سپه تهران در مدرسه نظامی روبروی اداره ی پست و تلگراف و تلفن تشکیل شد و شامل گیاهان خشک

تاریخ طبیعی بین ۱۸ تا ۲۲ درجه سانتی گراد می باشد و ما در موزه تاریخ طبیعی اصفهان تا جایی که توانسته-ایم این نکات را رعایت کرده ایم، ولی به علت کمبود بودجه نمی توانیم از امکانات و دستگاه-های پیشرفته در این زمینه استفاده کنیم.

هدف اصلی شما از تاسیس موزه تاریخ طبیعی اصفهان چه بوده است؟
بالا بردن سطح دانش و اطلاعات عمومی افراد جامعه درباره عالم حیات و عظمت جهان آفرینش و قدرتمندی خالق یکتا، حفظ میراث فرهنگی و طبیعی کشور از غارت و نابودی، جبران کمبود وسایل کمک آموزشی، حفظ سلامت جامعه از طریق ایجاد محیطی سالم و تفریحی، فراهم آوردن زمینه های تحقیق در علوم طبیعی و کمک به افزایش جاذبه های توریستی اصفهان.

مدیر یک موزه تاریخ طبیعی چه وظایفی بر عهده دارد؟
متأسفانه وظایف مدیر موزه تاریخ طبیعی در ایران ناشناخته است و باید مدیران موزه تاریخ طبیعی

مهمترین آسیب های آثار تاریخی طبیعی و گونه های جانوری موزه ها چیست؟

از مواردی که به حشرات موزه ای آسیب می رسانند «بید» می باشد. نور نیز اثر تخریبی رنگ زدایی دارد. رطوبت هم به مواردی مانند پستانداران تاکسیدرمی شده آسیب می رساند، بدین صورت که پوست دوباره رطوبت جذب می کند و به وسیله آفت های حشره ای تخریب می شود. اما مهم ترین اثر تخریبی در اشیای تاریخی طبیعی از طریق موریانه و لارو بید اتفاق می افتد.

بهترین شرایط نمایش آثار تاریخی طبیعی کدام است؟ و آیا این شرایط در موزه ی تاریخ طبیعی اصفهان رعایت می شود؟
بهترین شرایط برای نگهداری و نمایش آثار تاریخی طبیعی، شرایط آب و هوایی مناطق خشک و معتدل می باشد که تغییرات دمایی زیاد نیست و به نظر من بهترین شرط برای نگهداری آثار تاریخی طبیعی آن است که دمای یکسان و متعادل را در طول سال به کار ببریم. بهترین دما برای نگهداری و نمایش آثار

از طرف دولت و موسسات آموزش عالی حمایت شوند و استادان برجسته علمی در این موزه ها فعالیت و پژوهش کنند و دولت نیز با تأمین بودجه با مدیران موزه همکاری کند تا مدیریت اجرایی و نظارت صحیح در این موزه-ها حاکم شود و به یک مرکز پژوهشی و علمی در سطح بالا تبدیل شوند که این امر در کشور ما رعایت نمی شود و نیمی از موزه های تاریخ طبیعی در ایران خصوصی می باشند .

در پایان نقاط قوت و ضعف موزه تاریخ طبیعی اصفهان را شرح دهید.

از جمله نقاط ضعف مجموعه، خصوصی بودن آن است و از طرف دولت هیچ کمکی صورت نمی گیرد و در همین راستا بودجه کافی در اختیار نداریم که آثار جدید و یا قالب آثار را خریداری کنیم و از دیگر نقاط ضعف کمبود فضای نمایش و محلی به نام کتابخانه است. از نقاط قوت مجموعه این است که وقتی پژوهشگران و دانشجویان برای کارهای علمی به موزه مراجعه می کنند و دانش آموزانی که با عشق به موزه می آیند و با دقت به آثار توجه می کنند و باعث تفریح علمی آنها می شود، خستگی پیری از وجود من بیرون می آید و بهترین لحظات زندگی من شکل می گیرد. از اینکه وقتتان را در اختیار نشریه دانش مرمت نهادید، متشکریم.

